

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

NÁZEV: *Praha Smrteľná. Funerální kultura raného novověku na příkladu Prahy*, 106 stran textu, seznam literatury a vyobrazení, 10 stran obrazových příloh

AUTORKA: Bc. Eva JAROŠOVÁ

VEDOUcí PRÁCE: doc. Mgr. Marie ŠEDIVÁ KOLDINSKÁ, Ph.D.

Ústav českých dějin FFUK, 2015

Bc. Eva Jarošová si vybrala jako téma své diplomové práce funerální kulturu v období raného novověku. Problematika umírání a smrti se spolu s etablováním kulturní a historické antropologie jako nových vědních disciplín po roce 1989 stala u nás nedílnou součástí historického bádání. To se však zatím v obecnější rovině věnovalo spíše šlechtickému prostředí, a tak je snaha autorky věnovat zvýšenou pozornost Praze – jak o tom vypovídá název – nanejvýš žádoucí.

Práce je přehledně strukturována do jednotlivých kapitol, z jejichž názvů se lze v textu dobře orientovat a sledovat logicky navazující výklad. Kvalita jejich zpracování a délka jednotlivých částí je však různá.

Úvodní kapitola (1.) seznamuje čtenáře s vytčenými cíli a s dosavadním stavem bádání. Otázky, které si autorka klade, se odvíjejí od diskurzu probíhajícího v posledních letech v českých médiích, který nás upozorňuje na úpadek soudobé funerální kultury a reflexi tohoto stavu v české společnosti. Srovnání současné situace se způsobem vnímání smrti v období raného novověku, v němž bychom mohli snad nalézt inspiraci a poučení, jak tuto krizi řešit, je hlavním záměrem E. Jarošové. V následném přehledu dosavadního bádání a literatury k danému tématu klade autorka velký důraz zejména na základní práce francouzské školy Annales z pera Philippe Ariése a Michela Vovella, z české produkce pak na badatelské výsledky Pavla Krále (zejm. *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004), z něhož také čerpá informace o některých zahraničních titulech.¹

Ve druhé kapitole věnované thanatologii raného novověku je podán výklad o vývoji a pojmání fenoménů souvisejících s posledními věcmi člověka. Popis chápání jednotlivých kroků procesu umírání, tj. vlastní smrt a její protiklad vzkříšení a poslední soud, odchod duše do nebe či předpekli, očištění nebo pekla opírá autorka o dobová teoretická díla. V seznamu použitých pramenů zaujímá přední místo tisk Havla Žalanského, *De quatuor hominum novissimis*, Praha 1615,² jehož E. Jarošová cituje průběžně v celém svém pojednání, a tak je trochu s podivem, že tomuto autorovi nevěnuje ve své práci ani kratší biografickou poznámku a teprve z dalšího textu vyplyne, že byl kalvinista. Totéž se týká i dalších autorů, jejichž díla jsou v této kapitole použita jako prameny, a sice Bartoloměje Kožlanského, Jiřího Dykasta, Matěje Klesela, Jana Boleslavského, Zachariáše Bruncvíka, Georga Scherera.

Raně novověkým příručkám a návodům „jak zvládnout smrt“ je věnována třetí kapitola. Jednotlivé části, věnované „ars moriendi“, jsou opět založeny na analýze dobových traktátů, a sice autorů z evangelického prostředí, Erasma Rotterdamského a českých autorů Matěje Cyra a Mikuláše Krupěhorského a Havla Žalanského.

V dalších kapitolách se autorka věnuje fenoménům v oblasti funerální kultury, které byly v období raného novověku využívány stále více k osobní či rodové reprezentaci, tedy tzv. „výstav těla“ (ostentio corporis), pohřebnímu průvodu, „smrtošlavnému lešení“ (castrum doloris), pohřebnímu kázání a náhrobnímu monumentu. Tyto části diplomové práce se opírají především o výsledky dosavadního bádání, tedy o prameny sekundární povahy, v menší míře cituje autorka opět dobové tisky (Žalanský).

¹ Např. str. 10, pozn. 8; str. 12, pozn. 21, 22.

² V seznamu literatury – starých tisků chybně uvedeno datum vydání 1625.

Zajímavým exkurzem do nečeského prostředí je kapitola věnovaná funerální kultuře v raně novověkém Finsku. Jádrem výkladu je popis čtyř náhrobků, umístěných v postranních kaplích katedrály v Turku, ale nechybí zde ani vysvětlující úvod do náboženské problematiky Finska, o níž autorka právem předpokládá, že není pro českého čtenáře obvyklá.

V závěrečné kapitole (10.) pak E. Jarošová shrnuje výsledky, k nimž došla, a to tvrzením, že „funerální kultura raného novověku byla podstatně bohatší, než je ta nynější“. I když s tímto obecně platným závěrem lze polemizovat, zaslouží si dílčí postřehy autorky, týkající se strachu lidí ze smrti, rozdílného vnímání tzv. náhlé smrti v raném novověku a dnes, jistě pozornosti. Na základě poznatků z finského exkurzu pak konstatuje, že funerální kultura raného novověku byla ve svých projevech poměrně jednotná, a to nezávisle na prostoru a náboženství. Tento závěr, opírající se především o srovnání tzv. funerálních „dekorací“ v českém a finském prostředí, je poněkud unáhlený, protože právě z výkladu vyplývá, že zdrojem inspirace pro finské prostředí byla německá protestantská funerální kultura, která ovlivňovala rovněž i projevy posmrtné reprezentace v českém nekatolickém prostředí. K podobným závěrům by autorka byla oprávněna teprve po srovnání více typů nábožensky a kulturně rozdílných prostředí.

Eva Jarošová prokázala při psaní své diplomové práce dobrou znalost literatury, orientaci v odborných termínech, obeznámenost s dosavadními výsledky bádání a především schopnost analýzy a interpretace písemných i hmotných pramenů. Poznátky, k nimž došla, předkládá čtivou a kultivovanou formou. Po formální stránce lze autorce vytknout jen drobné překlapy, někde nepřesné³ či chybějící citace zdrojů,⁴ z nichž čerpala, a neúplný seznam literatury.⁵

Závažnějším nedostatkem diplomové práce je však její koncepce a s ní související použité metody. Problém nalezneme již v titulu, který slibuje zpracování problematiky vážící se k Praze, jež je však ve většině textu zmiňována jen okrajově jako místo provenience dobových tisků, z nichž autorka čerpá. Vlastní „pražské“ téma se prakticky objevuje až v kapitole „Pohřební kázání“ (7.) a „Náhrobní dokument“ (zde zejména „Jazyk nápisů“, 8.4.). V koncepci a struktuře obsahu tak chybí úvod, který by čtenáři přiblížil kulturní a náboženské prostředí Prahy, z něhož by se odvíjely vyčtené konkrétní cíle a posléze i závěry. Paradoxně je zde více místa věnováno definování finského prostoru, který však byl do textu zařazen jen jako exkurz pro srovnání. Nedostatečná definice cílů diplomové práce pak nutně vede k tomu, že je výsledné téma příliš široké a představuje spíše solidní obecný úvod do problematiky pojmání smrti v 16. a 17. stol. v českém prostředí, nežli analýzu situace v Praze.

V závěru lze tedy Bc. Evě Jarošové doporučit, aby v případě, že bude v tomto tématu dále pokračovat (např. formou doktorandského studia), věnovala především pozornost užšímu vymezení studované látky. Její další bádání by se tak mohlo týkat např. detailní analýzy některého z fenoménů zde pojednaných. Pokud by i nadále upřednostňovala metody komparace, nabízí se v období 16. a 17. století, tedy tzv. konfesionalizace, zcela logicky srovnání vývoje funerální kultury v katolickém a nekatolickém prostředí, což je nyní v předkládaném textu jen místy naznačeno.

I přes uvedené výhrady považuji diplomovou práci, jež splňuje všechny předpoklady pro přijetí k obhajobě, za kvalitní a navrhuji udělení známky velmi dobré.

V Praze, 24. srpna 2015

PhDr. Jaroslava Hausenblasová, PhD.

³ Např. na str. 11, pozn. 14, na str. 60, pozn. 240.

⁴ Chybí odkazy na citáty, jež autorka uvádí jako motto pod názvy jednotlivých kapitol.

⁵ Např. články ze sborníků *Opera romanica* 9 (2006) a *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, edd. M. Holý a J. Mikulec, Praha 2007, nejsou v seznamu literatury rozepsány.